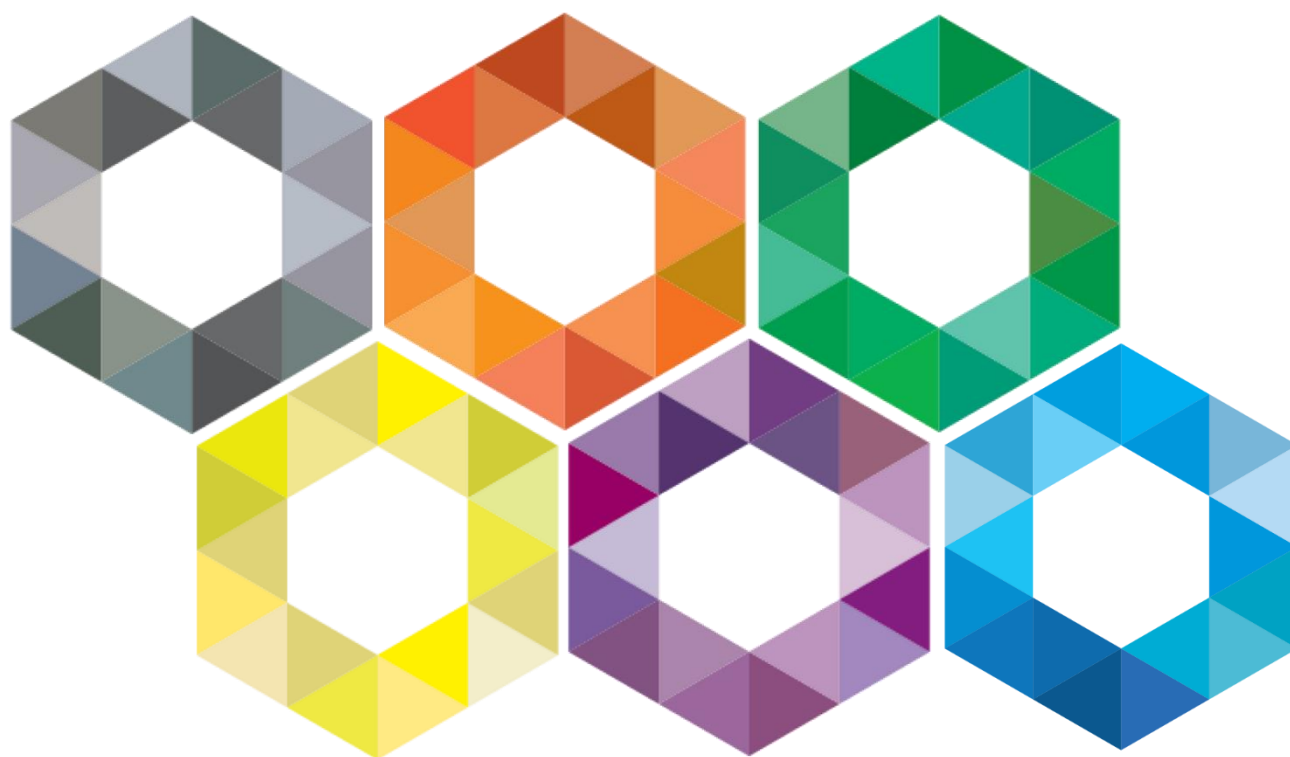

Betere Criteria voor Betere Evaluatie

Herziene evaluatiecriteria,
definities en gebruiksbeginselen

OESO/DAC evaluatienetwerk (EvalNet)

Introduction to the Dutch version

This Dutch language adaptation of “Better Criteria for Better Evaluation” has been produced in partnership between the Belgian and Dutch Ministry of Foreign Affairs, and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). The Special Evaluation Office (SEO) of the Belgian Development Cooperation could rely on the translation department of the Belgian Federal Public Service of Foreign Affairs, Foreign Trade and Development Cooperation, and from the positive feedback from the Directorate general Development Cooperation and Humanitarian Aid (DGD). The Policy and Operations Evaluations Department (IOB) of the Dutch Ministry of Foreign Affairs provided the needed feedback to make sure this document will be useful in both countries and different contexts. The translation benefited from input from networks of evaluation professionals in both the Netherlands (VIDE) and Belgium/Flanders (VEP). The process has been managed on behalf of the OECD by Nelson Torbay-Holguin, with support from Ola Kasneci and Mariana Gamarra, under the supervision of Megan Kennedy-Chouane. Stephanie Coic designed the visual elements, and the OECD Translation Division checked the translation. This partnership-based approach has been an opportunity to build new, collaborative working relationships and was critical to producing a translation that is rigorous, adapted and useful. This new Dutch language adaptation will contribute to raising awareness about evaluation, strengthening policy and supporting evaluation capacity development among Dutch speaking actors.

Inleiding tot de Nederlandstalige versie

Deze Nederlandstalige vertaling van “Better Criteria for Better Evaluation” kwam tot stand in partnerschap tussen het Nederlandse en Belgische Ministerie van Buitenlandse Zaken, en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). De Dienst Bijzondere Evaluatie (DBE) van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking kon rekenen op de vertaaldienst van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en van de positieve feedback van de Directie-generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp (DGD). De Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB) van het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken verzorgde de nodige terugkoppeling opdat dit document nuttig kan zijn in de beide landen en in verschillende contexten. De vertaling haalde voordeel uit de input van beroepsverenigingen van evaluatoren, dit zowel in Nederland (VIDE) als België/Vlaanderen (VEP). Het proces werd beheerd door Nelson Torbay-Holguin, met steun van Ola Kasneci en Mariana Gamarra, onder de supervisie van Megan Kennedy-Chouane. Stephanie Coic ontwierp de visuele elementen, en de vertaaldienst van OESO keek de vertaling na. Deze aanpak van partnerschap bleek een mooie gelegenheid om nieuwe samenwerkingsvormen uit te bouwen en was belangrijk om tot een vertaling te komen die rigouzeus, aangepast en nuttig is. Deze nieuwe Nederlandstalige vertaling zal bijdragen aan het bevorderen van de evaluatiepraktijk, aan een versterking van evaluatiebeleid en aan de verdere opbouw van evaluatiecapaciteit onder Nederlandstalige actoren.

1. Achtergrond

1.1. Reden voor aanpassing

1. Het Ontwikkelingscomité (DAC) van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft de evaluatiecriteria (relevantie, doeltreffendheid, efficiëntie, impact en duurzaamheid) voor het eerst uiteengezet in zijn *Principles for Evaluation of Development Assistance* uit 1991 en heeft de termen later gedefinieerd in het *Glossary of Key Terms in Evaluation and Results Based Management* uit 2002. In de loop der jaren zijn die vijf criteria de kernreferentie geworden voor de evaluatie van internationale humanitaire en ontwikkelingsprojecten, -programma's en -beleidslijnen. Evaluatoren en hun opdrachtgevers gebruiken de criteria niet enkel in de internationale samenwerking, maar ook in andere domeinen van het overheidsbeleid.

2. Voortbouwend op de geleerde lessen na meer dan 25 jaar gebruik van de criteria, begon de wereldwijde evaluatiegemeenschap met het bespreken van de herziening van de criteria. De onderhandeling vloeide voort uit het in 2015 vastgelegde akkoord over de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling, inclusief de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen of SDGs (hierna de Agenda 2030) en het Akkoord van Parijs als onderdeel van het Klimaatverdrag van de Verenigde Naties (hierna het Akkoord van Parijs). In het High Level Communiqué van 31 oktober 2017 heeft het DAC van de OESO dan ook besloten om te onderzoeken of de vijf belangrijkste evaluatiecriteria, toegepast op programmaevaluaties, meer in overeenstemming met de Agenda 2030 kunnen worden gebracht. Het DAC-netwerk voor ontwikkelingsevaluatie (EvalNet) – het DAC-hulporgaan dat verantwoordelijk is voor evaluatie-ondersteuning en voor de opbouw van de kennisbasis voor beleidsvorming en voor leerdoeleinden – is dit aanpassingsproces in 2018-2019 aangegaan.

3. Het aanpassingsproces had tot doel om op basis van geleerde lessen en ervaringen de criteria te verbeteren. Betere criteria leiden tot betere evaluatie. En betere evaluatie draagt immers bij tot betere beleidslijnen om de Agenda 2030 vooruit te helpen, nationale bijdragen aan het Akkoord van Parijs te leveren en andere doelstellingen te verwezenlijken.

1.2. Consultatie over de criteria: sterke punten en verbeteringspunten

4. Het aanpassingsproces omvatte een diepgaande consultatie, uitgevoerd van mei tot november 2018, via een enquête, interviews, besprekingen tijdens internationale bijeenkomsten en een literatuurstudie. De consultaties, op basis van de eerste ontwerpversies, duurden tot het einde van 2019. Een samenvatting van de bevindingen van de consultatie is beschikbaar¹.

5. Uit de consultaties bleek dat er brede steun bestond voor de criteria, en dat ze vaak werden gebruikt. De respondenten gaven er duidelijk de voorkeur aan het gros van de huidige evaluatiecriteria te behouden, erkennende dat deze algemeen aanvaard en nuttig zijn. Veel respondenten benadrukten de waarde van de criteria voor de standaardisering en samenhang van het evaluatievak en van de evaluatiepraktijk. Het was ook duidelijk dat er behoefte was aan voortgezette

¹ Zie DAC Network on Development Evaluation (2018), OECD DAC Evaluation Criteria: Summary of Consultation Responses (november 2018). Beschikbaar op: oe.cd/criteria

eenvoud, door vast te houden aan een beperkte reeks evaluatiecriteria en de definities coherent te houden.

6. Tegelijkertijd kwamen er verzoeken om bepaalde begrippen te verduidelijken. Velen wezen op problemen met de manier waarop de criteria in de praktijk worden toegepast. Bijzonder problematisch is de neiging om te veel criteria en vragen te behandelen. Hoewel de kwaliteitsnormen voor ontwikkelingsevaluatie duidelijk stellen dat niet alle criteria hoeven te worden gebruikt en dat ook andere criteria mogen worden gehanteerd, kan het gebeuren dat ze in de praktijk uiteindelijk routinematig worden toegepast, zonder voldoende rekening te houden met de evaluatiecontext en het beoogde doel. Er was ook bezorgdheid dat de oorspronkelijke reeks criteria niet voldoende rekening hield met het narratief van de Agenda 2030 en recente beleidsprioriteiten. Sommigen vonden dat de criteria te projectgericht waren en onvoldoende rekening hielden met kwesties als complexiteit, gelijkwaardigheid, belangenafweging en de integratie van mensenrechten en gendergelijkheid. Velen verzochten om meer begeleiding bij de toepassing van de evaluatiecriteria, met het doel hun gebruik te verbeteren en uiteindelijk bij te dragen aan een betere evaluatiekwaliteit.

7. Ten slotte brachten de consultaties een aantal valkuilen in de evaluatiepraktijk aan het licht die onvoldoende aan bod kwamen in de criteria en in de bijbehorende definities. In overeenstemming met zijn mandaat om betere evaluaties te ondersteunen, zet EvalNet zich in om met partners uit de wereldwijde evaluatiegemeenschap samen die problemen aan te pakken, en onderzoekt het momenteel mogelijkheden voor aanvullende gezamenlijke activiteiten.

1.3. Belangrijkste kenmerken van de aangepaste criteria

8. Om tegemoet te komen aan het verzoek dat is geformuleerd in het OESO/DAC High Level Communiqué, en ook om gevolg te geven aan bevindingen uit de consultatie, werkte EvalNet een aangepaste reeks definities uit en formuleerde beginselen voor het gebruik van de criteria. Leden en partners van EvalNet plaatsten hun opmerkingen bij twee ontwerpen, waarna een reeks webinars plaatsvond om diepgaand van gedachten te wisselen en te overleggen over de definities. Ook internationale evaluatie-experts gaven feedback op de ontwerpen.

9. Op basis van al die input hebben de aangepaste criteria de volgende kenmerken:

- Nieuwe en verbeterde definities van de oorspronkelijke vijf criteria: om conceptuele duidelijkheid als essentiële troef te behouden en versterken, werden de definities verfijnd en zijn opmerkingen toegevoegd om de concepten toe te lichten, terwijl de tekst zo kort en eenvoudig mogelijk is gehouden.
- Toevoeging van een belangrijk nieuw criterium – coherentie – om beter rekening te houden met verbanden, systeemdenken, partnerschapsdynamiek en complexiteit.
- Het gebruik bevorderen en verwarring vermijden door toevoeging van een inleiding over het beoogde doel van de criteria, van basisbeginselen voor hun gebruik; en van een leidraad om de dimensies van elk criterium nader toe te

lichten en te duiden hoe ze van toepassing zijn op verschillende evaluaties (gepubliceerd in 2021²).

- Ervoor zorgen dat de criteria toepasbaar zijn op diverse interventies, en niet alleen op projecten: gelet op de diversiteit van de te evalueren ontwikkelings- en humanitaire activiteiten en instrumenten – en het gebruik van de criteria buiten de pure ontwikkelingssamenwerking – wordt de term 'interventie' gebruikt (in plaats van bv. externe financiering, programma of project, zoals voorheen). Verwijzingen naar 'donoren' zijn eveneens verwijderd.
- Beter inspelen op de huidige beleidsprioriteiten, met inbegrip van gelijke kansen, gendergelijkheid en het principe van 'leave no one behind': vooral de definities van relevantie en doeltreffendheid zetten aan tot een diepgaandere analyse van gelijkheidskwesties. De criteria zijn nuttig voor het evalueren van inspanningen (op nationaal, subnationaal of internationaal niveau), gericht op het bereiken van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen die zijn vastgelegd in de Agenda 2030 en in het Akkoord van Parijs. Tegelijkertijd zijn de criteria van een dusdanig hoog niveau dat ze algemeen toepasbaar zijn en relevant blijven naarmate de beleidsprioriteiten en -doelstellingen veranderen.
- Gezien de inclusieve aard van duurzame ontwikkeling, promoten zowel de definities als de leidraad een samenhangende benadering van de criteria, inclusief het bekijken van synergiën en belangenafwegingen (trade-offs).

² [Applying Evaluation Criteria Thoughtfully](#) OESO/DAC 2021

2. Aangepaste evaluatiecriteria

2.1. Doel van de evaluatiecriteria

10. Het doel van de evaluatiecriteria is verbonden aan het doel van een evaluatie: het kunnen duiden van de verdienste, de waarde of het belang van een interventie.³ De term 'interventie' wordt in dit document gebruikt om het voorwerp van de evaluatie aan te duiden (zie kader 1). Elk criterium is een andere lens of een ander perspectief om de interventie te bekijken. Samen geven ze een vollediger beeld van de interventie, het implementatieproces en de resultaten.

11. De criteria vervullen een normatieve rol. Samen beschrijven ze de gewenste kenmerken van interventies: alle interventies moeten relevant zijn in hun context, coherent zijn met andere interventies, hun doelstellingen bereiken, op efficiënte wijze resultaten opleveren en een positieve en blijvende impact hebben.

12. De criteria worden gebruikt in evaluaties om:

- de verantwoordingsplicht, met inbegrip van het verstrekken van informatie aan het publiek, te ondersteunen;
- het leerproces te ondersteunen, door bevindingen en lessen tot stand te brengen en terug te koppelen.

13. Het gebruik van de criteria gaat verder dan alleen evaluatie – ze worden ook gebruikt voor monitoring en resultatenbeheer, en voor strategische planning en bij het ontwerpen van interventies.

14. Ze kunnen worden gebruikt om zowel naar processen (hoe verandering plaatsvindt) als naar resultaten (wat veranderd is) te kijken. Alle criteria kunnen gebruikt worden ter evaluatie van een interventie vóór, tijdens, of na de uitvoering ervan.⁴

Kader 1. Interventies evalueren

We gebruiken de term 'interventie' in dit document om het voorwerp van de evaluatie aan te duiden. Interventie omvat alle soorten ontwikkelings- en humanitaire inspanningen die aan de hand van deze criteria kunnen worden geëvalueerd, zoals een project, programma, beleid, strategie, thematisch gebied, technische assistentie, beleidsadvies, een instelling, financieringsmechanisme, instrument of een andere activiteit. De term omvat daarmee ontwikkelingsinterventies, humanitaire hulp, vredesopbouw, matiging (mitigatie) van en aanpassing (adaptatie) aan de gevolgen van klimaatverandering, regelgeving en niet-gouvernementele operaties.

De criteria kunnen worden gebruikt voor de evaluatie van internationale samenwerkingsactiviteiten en van de interventies door actoren uit de private sector, niet-gouvernementele actoren en nationale of lokale overheden in binnenlandse beleidscontexten.

³ Zie de verwijzing naar waarde en belang in OESO DAC (1991) Principles of Evaluation of Development Assistance.

⁴ De manier waarop de criteria hier zijn gedefinieerd, weerspiegelt de heersende praktijk van tussentijdse, definitieve en ex-postevaluaties.

2.2. Gebruiksbeginselen

15. De volgende beginselen vormen de leidraad voor het gebruik van de criteria. Verdere adviezen en voorbeelden worden gegeven in de genoemde Engelstalige leidraad met begeleidende richtsnoeren⁵. Bovendien worden in de *Quality Standards for Development Evaluation* van de DAC van de OESO normen beschreven voor de planning en uitvoering van evaluaties. Het is zaak dat de definities van de criteria in een ruimere context worden gezien en worden gelezen in samenhang met andere beginselen en richtsnoeren voor het verrichten van evaluaties op een wijze die nuttig en kwalitatief is.

Eerste beginsel

De criteria moeten weloverwogen worden toegepast, ter ondersteuning van een kwalitatief hoogwaardige en nuttige evaluatie. Ze moeten worden geplaatst en geïnterpreteerd in de context van de individuele evaluatie, de geëvalueerde interventie en de betrokken stakeholders. De evaluatievragen (wat men tracht te achterhalen) en wat men met de antwoorden wil doen, moeten aangeven hoe de criteria specifiek worden geïnterpreteerd en geanalyseerd.

Tweede beginsel

Het gebruik van de criteria hangt af van het doel van de evaluatie. De criteria mogen niet routinematig worden toegepast. In plaats daarvan moeten ze worden behandeld in functie van de behoeften van de relevante stakeholders en de context van de evaluatie. Afhankelijk van het evaluatiedoel kunnen per criterium meer of minder tijd en middelen worden uitgetrokken voor de beoordelende analyse. De beschikbaarheid van gegevens, restricties van middelen, de timing en methodologische overwegingen kunnen ook beïnvloeden hoe (en of) een bepaald criterium wordt behandeld.⁶

2.3. Definities en toelichtingen van wijzigingen

16. In deze paragraaf wordt elk criterium gedefinieerd. De binnen de definities gebruikte begrippen worden via opmerkingen verduidelijkt. In de toelichtende grijze kaders worden de wijzigingen beschreven ten opzichte van de oorspronkelijke definities in het *Glossary of key terms in evaluation and results based management* (OESO, 2002). Een tweede uitgave van dat glossarium is in de maak en zal voor de lezers een nuttig referentiepunt zijn, aangezien het tal van in het document gebruikte termen definieert, zoals interventie, resultaat, output, outcome en doelstelling.

⁵ [Applying Evaluation Criteria Thoughtfully](#) OESO/DAC 2021

⁶ Evalueerbaarheidsbeoordelingen (die worden uitgevoerd voordat een evaluatie wordt gestart) kunnen nuttig zijn om realistische verwachtingen te scheppen over welke informatie de evaluatie kan opleveren, welk bewijsmateriaal kan worden verzameld, en hoe de evaluatie een antwoord zal geven op vragen.

RELEVANTIE: DOET DE INTERVENTIE WAT ZE MOET DOEN?

De mate waarin de doelstellingen en het ontwerp van de interventie beantwoorden aan de noden, het beleid en de prioriteiten van de begunstigden,⁷ de internationale gemeenschap, het land en de partners/instellingen, en dat blijven doen, ook als de omstandigheden veranderen.

Opmerking: "beantwoorden aan" betekent dat de doelstellingen en de opzet van de interventie gevoelig zijn voor de economische, ecologische, billijkheids-, sociale, politieke en economische omstandigheden en de capaciteitsvoorwaarden waarin de interventie plaatsvindt. "Partner/instelling" omvat de overheid (nationaal, regionaal, lokaal), organisaties uit de civiele samenleving, private entiteiten en internationale instanties die betrokken zijn bij de financiering en uitvoering van en/of het toezicht op de interventie. Bij de beoordeling van de relevantie wordt gekeken naar verschillen en trade-offs tussen verschillende prioriteiten of noden. Alle veranderingen in de context moeten worden geanalyseerd om te beoordelen in hoeverre de interventie kan worden (of is) aangepast om relevant te blijven.

Kader 2. Uitleg over de wijzigingen in de definitie van relevantie

We voegen "ontwerp" toe om andere kwaliteitsaspecten met betrekking tot de relevantie van de interventie in kaart te kunnen brengen, m.a.w.: is het ontwerp van de interventie (d.w.z. de doelstellingen, de onderliggende veranderingstheorie, de handelingstheorie, de *modus operandi*, de risicoanalyse, de contextanalyse, enz.) goed genoeg om de prioriteiten/behoefte aan te pakken. Hiermee willen we de analyse van de relevantie verdiepen, terwijl de beoordeling van de mate waarin de doelstellingen worden bereikt onder doeltreffendheid valt en de beoordeling van de mate waarin de interventie goed wordt uitgevoerd onder efficiëntie valt.

In de toelichting bij de definitie wordt beschreven wat de voornaamste contextelementen zijn waarvoor een interventie gevoelig moet zijn, om een grondigere analyse van de context aan te moedigen.

We voegen "prioriteiten" van de begunstigden toe, om duidelijk te maken dat het belangrijk is dat de betrokkenen (en niet alleen donoren of regeringen) beslissen wat het belangrijkste/dringendst is. De aandacht voor de begunstigden weerspiegelt ook de huidige beleidsprioriteit om niemand achter te laten. We gebruiken de term "noden", die makkelijker begrepen wordt dan "eisen" (eisen worden soms verward met wettelijke eisen).

Tijdens de consultatie hoorden we dat sommigen zich ongemakkelijk voelden bij het woord "begunstigden", omdat het een passieve ontvangende rol kan impliceren, of omdat het veronderstelt dat mensen er baat bij hebben, terwijl dat misschien niet het geval is. We behouden de term hier omdat hij een specifieke betekenis heeft voor de evaluatie van de relevantie ten aanzien van de intentie om bepaalde mensen te bereiken *voor wie* de interventie relevant moet zijn. Om verwarring te voorkomen, definiëren we de term in een voetnoot en bieden we alternatieven aan.

We houden vast aan de "prioriteiten van de internationale gemeenschap", die vandaag weerspiegeld worden in de Agenda 2030 en in het Akkoord van Parijs. We vermelden ze niet

⁷ 'Begunstigden' worden gedefinieerd als: "de individuen, groepen of organisaties, al dan niet bedoeld, die direct of indirect voordeel halen uit de ontwikkelingsinterventie." Ook andere termen, zoals rechthebbenden of betrokken personen, kunnen worden gebruikt.

expliciet in de definitie, omdat de beleidsprioriteiten zullen veranderen en het relevantiecriteria op verschillende te evalueren aspecten zal worden toegepast.

We maken de tijdsdimensie expliciet in de definitie (voorheen werd die in een opmerking opgenomen), omdat relevantie zowel op het moment van het ontwerp van de interventie als later kan worden beoordeeld. Dat is nuttig, omdat het voor de doeltreffendheid belangrijk is je aan te passen en in te spelen op complexe of veranderende omstandigheden. De vorige versie van relevantie werd vaak gebruikt als een eenmalige toetsing aan beleidsprioriteiten.

Om het gebruik van de criteria buiten de ontwikkelingssamenwerking te faciliteren, schrappen we de term "donoren" en voegen we een opmerking toe om uit te leggen dat partner/instelling ook de financierings-, uitvoerende en toezichtpartners (die lokaal, multilateraal, particulier, enz. kunnen zijn) omvat.

We nemen de begrippen "participatie" en "ownership" niet in de definitie op, omdat dat factoren zijn die de relevantie (alsook de doeltreffendheid en de duurzaamheid) beïnvloeden, veeleer dan dimensies van het criterium zelf. Deze concepten worden in de leidraad besproken.

Definitie van relevantie in het Glossarium: "de mate waarin de doelstellingen van een ontwikkelingsinterventie overeenkomen met de behoeften van de begunstigden en het land, de globale prioriteiten en het beleid van de partners en de donoren. Opmerking: achteraf gezien wordt de kwestie van relevantie vaak een kwestie van de geschiktheid van de doelstellingen of het ontwerp van de interventie, rekening houdend met veranderde omstandigheden."

COHERENTIE: HOE GOED PAST DE INTERVENTIE?

De mate waarin de interventie verenigbaar is met andere interventies binnen een land, sector of instelling.

Opmerking: de mate waarin andere interventies (met name beleidsmaatregelen) de interventie ondersteunen of ondermijnen, en *vice versa*. Omvat interne coherentie en externe coherentie: **interne coherentie** gaat over de samenwerkingen en verbindingen tussen de interventie en andere interventies van eenzelfde instelling/overheid, alsook over de coherentie van de interventie met de relevante internationale normen en standaarden waaraan die instelling/overheid zich houdt. **Externe coherentie** heeft betrekking op de coherentie van de interventie met interventies van andere actoren in dezelfde context. Dit omvat complementariteit, harmonisatie en coördinatie met anderen, en de mate waarin de interventie meerwaarde biedt en dubbele inspanningen worden vermeden.

Kader 3. Uitleg over de toevoeging van coherentie en de definitie ervan

Dit criterium biedt een perspectief dat nog niet eerder aan bod is gekomen. Een gebrek aan coherentie kan leiden tot een verdubbeling van inspanningen en kan de algemene voortgang ondermijnen. Door dit criterium toe te voegen, zal de lat voor de analyse van deze belangrijke kwesties hoger komen te liggen. Het opnemen van coherentie zet evaluatoren er ook toe aan om de rol van een interventie binnen een bepaald systeem (organisatie, sector, thematisch gebied, land) te begrijpen, in tegenstelling tot het innemen van een perspectief dat uitsluitend op de interventie of de instelling is gericht.

In de huidige context moet meer aandacht worden besteed aan coherentie, met meer aandacht voor de synergieën (of trade-offs) tussen beleidsgebieden en toenemende aandacht voor de coördinatie tussen de verschillende regeringen, met name bij conflicten en humanitaire hulp,

en om de klimatologische noodtoestand aan te pakken. Bovendien worden de financieringsbronnen (zowel internationaal als binnenlands) voor duurzame ontwikkeling steeds meer divers.

De verwijzing naar "internationale normen en standaarden" moedigt aan tot een analyse van de samenhang van de interventie met de eigen verbintenissen van de actor uit hoofde van het internationale recht of overeenkomsten, zoals anticorruptiewetten of mensenrechtenverdragen. Omdat het gaat om overeenkomsten waartoe de entiteit zich al heeft verbonden, valt dit onder interne coherentie. Voorheen werd dat type coherentie vaak niet voldoende geanalyseerd. Ook internationale normen en standaarden zelf kunnen worden beoordeeld op hun relevantie vanuit het oogpunt van responsiviteit met betrekking tot mondiale prioriteiten, hetgeen een aanvullende invalshoek is.

DOELTREFFENDHEID: BEREIKT DE INTERVENTIE HAAR DOELSTELLINGEN?

De mate waarin de doelstellingen en resultaten van de interventie werden bereikt, of worden verwacht bereikt te worden, met inbegrip van de gedifferentieerde resultaten tussen groepen.

Opmerking: bij de analyse van de doeltreffendheid wordt rekening gehouden met het relatieve belang van de doelstellingen of resultaten.

Kader 4. Uitleg over de wijzigingen in de definitie van doeltreffendheid

We verduidelijken dat doeltreffendheid een analyse dient te maken van de vooruitgang die wordt geboekt bij de verwezenlijking van de doelstellingen langs de resultaatketen/causaliteit. In tegenstelling tot impact, waarbij wordt gekeken naar effecten van een hogere orde en naar bredere veranderingen waartoe een interventie mogelijk bijdraagt, heeft doeltreffendheid betrekking op resultaten die directer toe te schrijven zijn aan de interventie.

We voegen "resultaten" en "gedifferentieerde resultaten" toe om ervoor te zorgen dat er belangrijke vragen worden gesteld met betrekking tot de spreiding van de resultaten over verschillende groepen, en om verder te kijken dan de beoogde doelstellingen. Dat strookt met de beleidsprioriteit "leave no one behind". Het moedigt evaluatoren aan om gelijkheidskwesties (*equity*) en resultaten te onderzoeken voor groepen die gemarginaliseerd zijn, zonder ervan uit te gaan dat billijkheid een doelstelling van de interventie is.

De formulering biedt de nodige flexibiliteit om de evaluaties toe te spitsen op de doelstellingen en/of resultaten die het meest van belang zijn.

We handhaven de verwijzing naar het "relatieve belang" in de toelichting, omdat men het belang van de bereikte/niet-bereikte/verwachte doelstellingen en resultaten moet afwegen wanneer men conclusies trekt over de algemene doeltreffendheid. Anderzijds beoordelen we onder relevantie de mate waarin de interventie een prioriteit is voor de voornaamste stakeholders. De algemene waarde van de effecten van de interventie wordt behandeld onder impact.

Definitie van doeltreffendheid in het Glossarium: "de mate waarin de doelen van de ontwikkelingsinterventie zijn bereikt, of zullen worden bereikt, rekening houdend met het relatieve belang ervan. Opmerking: wordt ook gebruikt als een globale maatstaf (of beoordeling) van de verdienste of waarde van een activiteit, m.a.w. de mate waarin een interventie haar belangrijkste doelstellingen heeft bereikt, of zal bereiken, op een efficiënte en duurzame manier en met een positieve impact op de institutionele ontwikkeling."

EFFICIËNTIE: HOE GOED WORDEN MIDDELEN GEBRUIKT?

De mate waarin de interventie resultaten oplevert, of vermoedelijk zal opleveren, op een kostenefficiënte en tijdige manier.

Opmerking: met "kostenefficiënt" bedoelen we het omzetten van middelen (fondsen, deskundigheid, natuurlijke hulpbronnen, tijd enz.) in outputs, outcomes en impacts, op de meest economische wijze, in vergelijking met haalbare alternatieven in de context. "Tijdige" levering is binnen het beoogde tijdsbestek, of een tijdsbestek dat redelijkerwijs is aangepast aan de eisen van de veranderende context. Dat kan een beoordeling van de operationele efficiëntie omvatten (hoe goed de interventie werd beheerd).

Kader 5. Uitleg over de wijzigingen in de definitie van efficiëntie

We verduidelijken dat efficiëntie kan worden afgemeten aan de middelen met betrekking tot de volledige resultatenketen (outputs, outcomes en impacts), overeenkomstig goede evaluatiepraktijken. Erkend wordt dat het analyseren van de volledige resultatenketen, en met name het bekijken van de efficiëntie van de middelen in verhouding tot de impacts, methodologisch gezien een uitdaging is. Benchmarkinggegevens ontbreken vaak. Niettemin gaat het hier om een interessant onderzoeksterrein, en daarom houden we vast aan de verwijzing naar impacts. Dat biedt de gebruikers de flexibiliteit om de efficiëntieanalyse toe te spitsen op het deel van de resultatenketen dat voor hun evaluatie het meest relevant is.

De toevoeging "in vergelijking met haalbare alternatieven in de context" versterkt het idee dat een geldige kosten-batenanalyse vereist dat de waarde van de interventie wordt vergeleken met pertinente counterfactuals: de goedkoopste interventie is niet noodzakelijkerwijs de beste optie als ze niet voldoende baten oplevert.

We voegen de dimensie tijdigheid toe omdat dit belangrijke aspect van de interventiewaarde soms over het hoofd wordt gezien.

We verwijzen expliciet naar operationele efficiëntie, omdat uitvoeringsprocessen en beheerskwesties van groot belang zijn voor de stakeholders bij de evaluatie. Dit is nuttig om bijvoorbeeld na te gaan of coördinatiemechanismen de coherentie hebben verbeterd en tegelijk de transactiekosten hebben verhoogd.

Definitie van efficiëntie in het Glossarium: "een maatstaf om te bepalen hoe zuinig de middelen (fondsen, expertise, tijd, enz.) worden omgezet naar resultaten."

IMPACT: WELK VERSCHIL MAAKT DE INTERVENTIE?

De mate waarin de interventie heeft geleid, of wordt verwacht te leiden, tot substantiële, positieve of negatieve, bedoelde of onbedoelde effecten op een hoger niveau.

Opmerking: impact heeft betrekking op de uiteindelijke significantie en mogelijke transformatieve effecten van de interventie. Het criterium impact streeft ernaar sociale, milieu- en economische effecten van de interventie vast te stellen die zich op langere termijn voordoen of een breder bereik hebben dan die welke al onder het doeltreffendheids criterium vallen. Naast de onmiddellijke resultaten wordt met dit criterium getracht de indirecte, secundaire en potentiële gevolgen van de interventie in kaart te brengen. Daartoe worden de holistische en duurzame veranderingen in systemen of normen en de potentiële gevolgen voor het welzijn van de mensen, de mensenrechten, de gendergelijkheid en het milieu onderzocht.

Kader 6. Uitleg over de wijzigingen in de definitie van impact

We hebben "hoger niveau" ingevoerd om het belang, de reikwijdte en de transformatieve aard van de effecten weer te geven. In de opmerking wordt die betekenis uitgelegd. De betekenis heeft beleidsrelevantie in een context waarin de Agenda 2030 en het Akkoord van Parijs oproepen tot transformatieve verandering.

De definitie is nu meer in overeenstemming met het gangbare gebruik van het woord impact voor betekenisvolle of belangrijke veranderingen.

We erkennen dat de term "impact" soms werd verward met het begrip "causale attributie", zoals door sommige gebruikers gehanteerd (en dat vaak wordt gebruikt in "impactbeoordeling"), maar we zijn van oordeel dat geldige attributie in alle criteria is ingebouwd.

We schrappen "directe en indirecte" en "primaire en secundaire" omdat directe en primaire effecten onder doeltreffendheid vallen. De opmerking helpt voorts het verschil tussen doeltreffendheid en impact te verduidelijken.

Definitie van impact in het Glossarium: "positieve en negatieve, primaire en secundaire effecten op lange termijn die geproduceerd zijn door een ontwikkelingsinterventie, direct of indirect, bedoeld of onbedoeld."

DUURZAAMHEID: ZULLEN DE VOORDELEN BLIJVEND ZIJN?

De mate waarin de netto voordelen van de interventie voortduren, of vermoedelijk zullen voortduren.

Opmerking: houdt een onderzoek in van de financiële, economische, sociale, milieu- en institutionele capaciteiten van het systeem, nodig om de netto voordelen te behouden. Omvat analyses van veerkracht, risico's en potentiële trade-offs. Afhankelijk van het tijdstip van de evaluatie kan dit inhouden dat de feitelijke stroom van netto voordelen wordt geanalyseerd of dat wordt geraamd hoe waarschijnlijk het is dat die netto voordelen op middellange en lange termijn blijven bestaan.

Kader 7. Uitleg over de wijzigingen in de definitie van duurzaamheid

De definitie is beknopt en de toelichtende opmerking maakt duidelijk dat duurzaamheid verschillende dimensies heeft (financieel, economisch, sociaal en ecologisch).

De oorspronkelijke definitie was te sterk donorgericht en focuste enkel op externe financiering (de grote bulk van ontwikkelingshulp), wat onvoldoende aansloot bij de huidige context voor de ontwikkelingsevaluatie. Bovendien kan het nuttig zijn de duurzaamheid te evalueren, zelfs terwijl de financiering of de activiteiten nog lopen. Het schrappen van de verwijzing naar externe financiering zal de evaluatie van duurzaamheid in diverse contexten ondersteunen.

De opmerking moedigt ook aan tot analyse van mogelijke trade-offs en van de veerkracht van capaciteiten/systemen die ten grondslag liggen aan de voortzetting van de voordelen. De vorige definitie bevatte daarentegen herhaalde formuleringen ("blijvende opbrengsten op lange termijn" en "weerstand tegen risico's").

We houden vast aan de term "netto" voordelen om te benadrukken dat bij bepaling van de totale waarde van de interventie, rekening wordt gehouden met alle lopende kosten in verband met de interventie.

Definitie van duurzaamheid in het Glossarium: "de voortzetting van de voordelen van een ontwikkelingsinterventie nadat deze beëindigd is. De waarschijnlijkheid om voordelen op lange termijn te verkrijgen. De weerstand tegen risico's van de netto voordelen over tijd"

Samenvatting

In dit document wordt beschreven hoe het DAC Network on Development Evaluation (DAC-netwerk voor ontwikkelingsevaluatie, afgekort EvalNet) van de OESO de definities en het gebruik van de OESO-DAC-evaluatiecriteria heeft herzien in 2018-2019. Het document bevat aangepaste definities voor relevantie, doeltreffendheid, efficiëntie, impact en duurzaamheid en de definitie van een nieuw criterium, namelijk coherentie. In het document wordt beschreven hoe de criteria op doordachte wijze moeten worden gebruikt en moeten worden aangepast aan de context van de interventie en de behoeften van de bedoelde gebruikers.

Deze herziene definities en gebruiksbeginselen zijn het resultaat van een wereldwijde consultatie over de criteria en een heroverweging van de wijze waarop ze bij de evaluatie en daarbuiten worden gebruikt. Na de consultatie hebben leden van EvalNet en externe evaluatiedeskundigen de concepten diepgaand besproken en verschillende ontwerpen beoordeeld. De aangepaste definities zijn duidelijker en zullen een meer rigoureuze, genuanceerde analyse mogelijk maken, onder meer van gelijkwaardigheidskwesties en -synergiën, in overeenstemming met de huidige beleidsprioriteiten. Deze update pakt ook mogelijke verwarring aan, door een inleiding over het beoogde doel van de criteria en van de leidende gebruiksbeginselen toe te voegen. Een meer gedetailleerde Engelstalige leidraad voor de toepassing van de criteria is in 2021 beschikbaar gekomen.

Dit document is GOEDGEKEURD door het DAC DAC-netwerk voor ontwikkelingsevaluatie op 20 november 2019; het is door het DAC GOEDGEKEURD en vrijgegeven tijdens zijn vergadering van 10 december 2019. De vertaling is tot stand gekomen in juni/juli 2021 o.l.v. de Dienst Bijzondere Evaluatie van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, met medewerking van de Nederlandse Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, en is door het OESO-secretariaat goedgekeurd.

De Dienst Bijzondere Evaluatie (DBE) is bevoegd voor de evaluatie van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Het betreft een externe evaluatiedienst, administratief toegevoegd aan de Voorzitter van het Directiecomité van de Federale Overheidsdienst (FOD) Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (IOB) is de onafhankelijke evaluatiedienst van het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken.

IOB verricht onderzoek naar de resultaten van het Nederlandse buitenlandbeleid waaronder ook Handel en Ontwikkelingssamenwerking vallen.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Internationaal
Onderzoek &
Beleidsvaluatie (IOB)

Verantwoorden & leren

Internationaal Onderzoek & Beleidsvaluatie (IOB) | Verantwoorden & leren | Internati

© OESO 2021

www.oecd.org/dac/evaluation